

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

BACHELOROPPGAVE

Studieprogram: Lektorutdanning for trinn 8-13

Kandidatnummer: 9527

Veileder: Vidar Fagerheim Kalsås

Tittel på bacheloroppgaven: Den store krigen på lerretet: Film som verktøy i utviklingen av historisk empati

Antall ord: 7535 ord (Hovedtekst)

Antall vedlegg/annet: 0

Stavanger,

16.05/2022

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning.....	1
Bakgrunn for valg av tema	1
Problemstilling	1
Læreplanverket LK20	2
Tidligere forskning på historisk empati i film.....	3
Kapittel 2: Teori	3
Begrepsavklaring.....	3
Perspektiv	3
Kontekstualisering.....	4
Sympati, Empati, Historisk empati	4
Historisk empati som konsept	5
Min forståelse av historisk empati	8
Kapittel 3: Metode.....	9
Metodevalg – Kvalitativ metode	9
Historisk empati i film – hva ser jeg etter?	10
Kriterier for valg av film	10
<i>1917</i>	10
<i>They shall not grow old</i>	11
Metodens rammeverk.....	11
Kapittel 4: Analyse.....	11
Analyse <i>1917</i>	12
Historisk kontekstualisering	12
Perspektivtaking	13
Affektive forbindelser	13
Analyse <i>They shall not grow old</i>	14

Historisk kontekstualisering	14
Perspektivtaking	15
Affektive forbindelser	16
Kapittel 5: Diskusjon.....	17
Forskningsspørsmål 1 – I hvilken grad påvirker det fiktive aspektet i film forståelsen av historisk empati?	17
Forskningsspørsmål 2 – I hvilken grad påvirker det reelle aspektet i dokumentarfilmen forståelsen av historisk empati?	18
Kapittel 6: Oppsummering/Konklusjon	20
Oppsummering/Konklusjon	20
Oppgaven og veien videre.....	21
Litteraturliste	23

Den store krigen på lerretet

Film som verktøy i utviklingen av historisk empati

Kapittel 1: Innledning

Bakgrunn for valg av tema

Hvordan historie blir til, samt de mange måtene å fremstille og forstå fortiden er en interesse som har vært i stadig vekst hos meg. Når jeg begynte å planlegge hva jeg ville oppnå med denne oppgaven var et av de viktigste punktene for valget av tema at det kunne gå i dybden på et aspekt ved hvordan vi lærer historie. Med dette som utgangspunkt startet en refleksjonsprosess der jeg begynte å tenke tilbake til hvordan jeg selv har lært historie, og hvordan det i senere tid er blitt endret av konsepter som har utvidet historieperspektivet mitt. Bruken av film i historieundervisningen fra grunnskoleårene og videregående er noe av det som har satt dypest spor, samtidig som konsepter som utfordrer grunnlaget for hvordan en forstår fortiden har preget mye av de siste årene. En kombinasjon av disse to elementene, film som en resurs for å lære historie og et konsept innen historieforskningen som utfordrer hvordan en forestiller seg fortiden ble derfor fundamentet for hva denne oppgaven bygges på.

Problemstilling

Som lektorstudent med utgangspunkt i historieundervisning og historiefaget ligger et stort interesseområde i hvordan en kan finne interessante, morsomme og lærerike metoder for å sikre et godt læringsutbytte hos elevene. Med introduksjonen av nye læreplaner i skolen ble *historisk empati* implementert som et kjerneelement for historiefaget.¹ Dette elementet åpner opp spørsmål knyttet til hvordan en best kan undervise dette til elevene, og hvilke midler en som lærer kan benytte seg av. Denne oppgaven skal derfor forske på følgende problemstilling: Hvordan kan fiksjonsfilmen *1917*² og dokumentarfilmen *They shall not grow old*³ lede til en utvikling av historisk empati?

Med denne problemstillingen vil jeg undersøke hvordan film kan brukes som et verktøy for å fremme en forståelse av historisk empati ved å se på effekten av hvordan fiktiv film og

¹ Kunnskapsdepartementet, «Fornyelse innholdet i skolen», Pressemelding, Regjeringen.no (regjeringen.no, 26. juni 2018), <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/kd/pressemeldinger/2018/fornyelse-innholdet-i-skolen/id2606028/>.

² Sam Mendes, *1917*, Action, Drama (Universal Pictures, 2019), <https://www.netflix.com/search?q=1917&jbv=81140931>.

³ Peter Jackson, *They Shall Not Grow Old*, Dokumentar, Drama, Krig (Warner Bros. Entertainment, 2019), <https://www.youtube.com/watch?v=kEtOBmp0wfl>.

reelle dokumentasjoner gir utløp for dette kjerneelementet i historiefaget. Prosjektet vil derfor analysere hvordan de fiktive aspektene i filmen *1917*⁴ formidler historisk empati, og hva dette aspektet tilbyr/tar vekk fra det eventuelle læringsutbytte. På lik linje vil de reelle aspektene fra dokumentarfilmen *They shall not grow old*⁵ bli analysert på samme måte. Hensikten med dette prosjektet er å se hvordan fiksjonsfilm og dokumentarfilm kan lede til en utvikling av historisk empati, og samtidig belyse eventuelle fordeler og ulemper mellom disse visuelle resursene.

For å bedre kunne komme til en konklusjon i denne oppgaven har jeg to forskningsspørsmål for å sikre at problemstillingen får en grundig drøfting i etterkant av analysedelen. Det første forskningsspørsmålet er formet slik: I hvilken grad påvirker det fiktive aspektet i film forståelsen av historisk empati? Og det andre: I hvilken grad påvirker det reelle aspektet i dokumentarfilmen forståelsen av historisk empati? Disse spørsmålene har som hensikt å trekke frem de viktigste aspektene ved analysedelen, og drøfte de opp mot problemstillingens vinkling om filmenes evne til å formidle historisk empati.

Læreplanverket LK20

Med utgangspunkt i historiefaget i skolen har læreplanverket en stor betydning. Læreplanverket legger føringen for hva skoleelevene i Norge skal sitte igjen med som læringsutbytte etter endt skoleløp. Dette former historiefaget i skolen og gir det rammer for hva som skal inkluderes av historisk kunnskap, og (tatt i betraktning tidspresset til historielærerne i skolen) hva som derav utelates.

Fra 2020, i en tre års prosess til 2023, fases de gamle læreplanene ut i Norge, og erstattes med nye læreplaner. De nye læreplanene er endret slik at kun det aller viktigste elevene skal lære står skrevet. Kritisk tenkning er et prinsipp som står sterkt i de nye planene, samt tanken om at kompetansen elevene sitter igjen med i de forskjellige fagene skal kunne anvendes i flere områder gjennom livet. «Å lære å lære er vesentlig i de nye læreplanene fordi det gir grunnlag for læring gjennom hele livet.»⁶

For den nye læreplanen i historie HIS01-03⁷ (01.08.2021) betyr det en reduksjon i antall læringspunkter knyttet til bestemte personer, datoer og hendelser, og en introduksjon til større historiske konsepter som historisk bevissthet og kontinuitet og forandring. Dette skiller seg fra

⁴ Mendes, *1917*.

⁵ Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

⁶ Utdanningsdirektoratet, «Hvorfor har vi fått nye læreplaner?», Udir, 24. juni 2021, <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stotte/hvorfor-nye-lareplaner/>.

⁷ Utdanningsdirektoratet, «Læreplan i historie – fellesfag i studieforberedende utdanningsprogram», 1. august 2021, 13.

den gamle læreplanen HIS1-02⁸ (01.08.2009-31.07.2022) og legger opp til at skolelevne får mulighet til å delta, samt også prøve seg på de omfattende kognitive øvelsene som noen av de viktigste bærebjelkene i historieforskningen står på.

Tidligere forskning på historisk empati i film

I oppstartsfasen av denne oppgaven kom jeg over to masteroppgaver som forsket på historisk empati i film. *Historisk empati som innfallsvinkel til dybdelæring. En undersøkelse av et undervisningsopplegg med formål å fremme elevers historiske empati ved hjelp av 12 years a Slave*⁹ av Torjus Dversnes og *Jeg trodde samene bare var ute og hadde det kjekt og sånn. En kvalitativ studie hvor bruken av film og roman sammenlignes som verktøy for å utvikle historisk empati hos grunnskoleelever*¹⁰ av Sæunn Kristjansdottir. Begge forskningsprosjektene omhandler tematikken knyttet til historisk empati i film, med utgangspunkt i et didaktisk eksperiment som utgangspunkt for analyse. Oppgaven min skiller seg imidlertid fra disse, da den tar utgangspunkt i en analyse av to filmer og hvordan de kan lede til en utvikling av historisk empati. Allikevel har disse to forskningsprosjektene vært til stor inspirasjon når det kommer til mitt utgangspunkt i arbeidet med min egen forskning.

Kapittel 2: Teori

Dette kapittelet vil gjøre rede for de forskjellige teoriene, samt også de forskjellige tankene som utgjør fundamentet denne oppgaven er bygget på. Kapittelet vil i hovedsak ta for seg teori knyttet til begrepet historisk empati.

Begrepsavklaring

Før en begynner arbeidet med historisk empati og teoriene rundt oppgaven, vil det være nyttig å trekke frem enkelte begreper i forsøk på å skape en fellesforståelse for hvilken betydning de har i denne sammenhengen.

Perspektiv

Perspektiv, av latin *perspicere* (se gjennom, se tydelig)¹¹, er et begrep ofte brukt av historikere når det kommer til arbeid med kilder. Perspektiv brukes i kildearbeid for å se hvilken synsvinkel

⁸ Utdanningsdirektoratet, «Læreplan i historie - fellesfag i studieforberedende utdanningsprogram», 1. august 2009, 8.

⁹ Torjus Dversnes, «Historisk empati som innfallsvinkel til dybdelæring», *uis.brage.unit.no*, 20. mai 2019, 343.

¹⁰ Sæunn Kristjansdottir, «'Jeg trodde samene bare var ute og hadde det kjekt og sånn' - En kvalitativ studie hvor bruken av film og roman sammenlignes som verktøy for å utvikle historisk empati hos grunnskoleelever», *uis.brage.unit.no*, 18. mai 2020, 111.

¹¹ Wikipedia, «Perspektiv», Wikipedia, 26. august 2021, <https://no.wikipedia.org/w/index.php?title=Perspektiv&oldid=21749607>.

en bestemt kilde formidler, noe som er viktig for å kunne forstå kildens opprinnelse og hensikt. Perspektiv vil i denne oppgaven knytte seg til begrepets betydning i film. Perspektiv brukes ofte i den forstand til å skape forskjellige effekter ut fra hvordan kameraet vinkles i den bestemte scenen. Likt som en historikers arbeid med en kildes perspektiv, må synsvinkelen som portretteres i film bli tatt i betraktning og tolket som et viktig virkemiddel for å kunne forstå historisk empati i analysedelen videre i kapittel 4.

Kontekstualisering

Kontekstualisering, «å sette inn i en større sammenheng, i kontekst»¹² vil være et viktig begrep i forståelsen av historisk empati. For å kunne forstå hvorfor personer, grupper og/eller samfunn handlet under gitte omstendigheter i historisk sammenheng, vil konteksten spille en essensiell rolle. Dette kan forklares ut fra en forståelse om at fortiden skiller seg fra dagens samfunn, og at fortiden derfor må forstås ut fra en rekke premisser som legger føringen for hvordan samfunnet og de sosiale normene var på den tiden en tar utgangspunkt i. Kontekstualisering vil derfor være essensielt i dannelsen av en forståelse for historisk empati, siden historiske hendelser må forstås ut fra de premissene de hadde grunnlag for å skje ut ifra.

Sympati, Empati, Historisk empati

Sympati, empati og historisk empati, er alle begreper med forskjellige betydninger, men som allikevel fortjener en spesifisering. Sympati betyr i hovedsak medfølelse og kan derav beskrives som en «medfølelse reaksjon på at en annen lider eller har det vondt»¹³. Empati kan derimot beskrives som en evne til å sette seg inn i perspektivet til en annen, og ut fra dette gjøre seg en forståelse av deres situasjon. Skillet mellom en følelsesladd reaksjon, og en kognitiv øvelse i å ta en annen persons perspektiv er en viktig bemerkning, og noe en må være bevisst på når det kommer til begrepet historisk empati. Historisk empati knytter de to foreliggende begrepene perspektiv og kontekstualisering til den kognitive øvelsen empati legger grunnlag for. Historisk empati krever derfor at en er bevisst på perspektivet samt konteksten en skal forsøke å forstå den historiske perioden en utforsker. Historisk empati må for så vidt ikke misforstås med historisk sympati, da hensikten ikke er å synes synd på mennesker og grupperinger i fortiden, men som et forsøk på dannelsen av en kognitiv forståelse av hvilke faktorer som ligger til grunne for en historisk hendelse sett ut fra perspektiv og kontekst.

¹² Det Norske Akademis Ordbok, «kontekstualisere», Naob, åpnet 20. mars 2022, <https://naob.no/ordbok/kontekstualisere>.

¹³ Frode Svartdal, «empati», i *Store norske leksikon*, 3. mars 2022, <http://snl.no/empati>.

Historisk empati som konsept

Historisk empati er et av kjerneelementene som utgjør den nye læreplanen i den norske skolen. Historisk empati som konsept innen historieforskningen er imidlertid ikke et begrep historieforskere er enige om, hverken når det kommer til den eksakte betydningen eller i hvilken grad begrepet bidrar til forskningen i dette feltet. Spørsmål om bruken av empati innleder imidlertid en debatt rundt inkluderingen av en affektiv dimensjon til historieforskningen, samtidig som det også stilles spørsmål om begrepet skal forstås som en prosess eller som et resultat av en forskningsmetode.

Kanskje det mest omstridte temaet når det kommer til historisk empati er debatten rund affektiv eller kognitiv tilnærming til begrepet. En av grunnene til denne debatten går ut på tanken om objektivitet knyttet til historieforskningen. Implementering av et følelsesladd aspekt, slik den affektive dimensjonen baseres på, menes derfor å svekke validiteten i historieforskerens arbeid da alle som forsker på fortidens mennesker ikke har grunnlag for å forestille seg hvordan enkeltpersoner før i tiden tenkte og forsto samtiden de levde i. Stuart Foster (1999) er blant de som stiller seg kritisk til implementeringen av en affektiv dimensjon. Foster mener imidlertid at for å kunne forstå begrepet, må en først vite hva det ikke er; (1) *Historisk empati kan ikke forklares som en prosess der en forsøker å ta perspektivet fra menneskene i fortiden*¹⁴ (2) *Historisk empati må ikke misforstås med fantasi*¹⁵ (3) *Historisk empati må ikke sammenlignes med sympati*¹⁶. Derimot, uttrykker Foster at historisk empati omhandler seks fundamentale kvaliteter.¹⁷

1. En prosess som fører til en forståelse og forklaring til hvorfor folk i fortiden handlet som de gjorde.
2. En verdsettelse av historisk kontekst og kronologi i forskning på fortiden.
3. En avhengighet av grundig analyse og vurdering av historiske bevis/kilder.
4. En verdsettelse av konsekvenser av handlinger utført i fortiden.
5. En intuitiv forståelse av en forsvunnen fortid og implisitt annerkjennelse av at fortiden er annerledes en nåtiden.

¹⁴ Stuart Foster, «Using Historical Empathy to Excite Students about the Study of History: Can You Empathize with Neville Chamberlain?», *The Social Studies* 90, nr. 1 (januar 1999): 19, <https://doi.org/10.1080/00377999909602386>.

¹⁵ Foster, 19.

¹⁶ Foster, 19.

¹⁷ Foster, 19.

6. En respekt for, verdsettelse for, og en varsomhet til kompleksiteten til menneskelige handlinger og oppnåelser.

Ut fra disse kvalitetene får den affektive dimensjonen liten til ingen innvirkning i begrepets praktiske bruksområde. Historisk empati skal etter disse kvalitetene sikre historieforskningen som en primært kognitiv øvelse, der forståelsen av fortiden baseres ut fra anvendelsen av historisk kunnskap og kontekst.

Stuart Foster maintains that historical inquiry «remains primarily a cognitive, not an affective, act and one that is chiefly dependent upon knowledge, not feeling or imagination.»¹⁸

Barton og Levstik (2004) gir også innsikt i de forskjellige tolkningene av historisk empati. De deler imidlertid begrepet i to, der «Historical empathy as perspective recognition»¹⁹ utgjør den ene delen, og «Empathy as caring» utgjør den andre.²⁰ Barton og Levstik skiller seg imidlertid fra Foster når det kommer til synet på det affektive elementet knyttet til historisk empati. De mener at bruken av empati, der det affektive aspektet utelates, gjør begrepet til et oksymoron:

Empathy without care sounds like an oxymoron. Why would anyone expend energy trying to understand historical perspectives if they had no care or concern for the lives and experiences of people in the past?²¹

Om en først ser på «Historical empathy as perspective recognition» beskrives noe av det de mener er de viktigste elementene knyttet til dette synet. Disse kommer frem i form av:

1. A sense of «otherness» - En følelse av annenhet²²
2. Shared normalcy - Delt normalitet²³
3. Historical contextualization - Historisk kontekstualisering²⁴
4. Multiplicity of historical perspectives - Mangfold av historiske perspektiver²⁵
5. Contextualization of the present - Kontekstualisering av nåtiden²⁶

Elementene nevnt ovenfor danner et helhetlig bilde av historisk empati som primært en kognitiv øvelse, i likhet med de seks fundamentale kvalitetene Foster beskriver. Der Barton og Levstik imidlertid skiller seg fra empati som primært en kognitiv øvelse kommer i form av «Empathy

¹⁸ Keith C. Barton og Linda S. Levstik, *Teaching History for the Common Good* (Mahwah, UNITED STATES: Taylor & Francis Group, 2004), 207, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/uisbib/detail.action?docID=234288>.

¹⁹ Barton og Levstik, 206.

²⁰ Barton og Levstik, 228.

²¹ Barton og Levstik, 228.

²² Barton og Levstik, 210.

²³ Barton og Levstik, 211.

²⁴ Barton og Levstik, 213.

²⁵ Barton og Levstik, 215.

²⁶ Barton og Levstik, 218.

as caring» eller empati som «å bry seg». En inklusjon av dette affektive elementet om *å bry seg* begrunnes ut fra argumentet at en ren kognitiv tilnærming til historisk kunnskap ikke bidrar til motivasjon når det kommer til læring.

Care is the motivating force behind nearly all historical research, and it shapes our interest in its products; we attend to books, articles, movies, documentaries, museums, and historic sites only because we care about what we find there. Care-less history strikes us as a soulless enterprise²⁷

Det affektive elementet *å bry seg* har som formål å skape engasjement rundt historieforskningen knyttet til hvordan det undervises til studenter i historieundervisningen. I den forstand beskrives 4 elementer rundt det *å bry seg* i historieforskning:

1. Care about – Å bry seg om folk og hendelser i historien
2. Care that – Å bry seg om hva som har skjedd
3. Care for – Å bry seg om personer i fortiden
4. Care to – Å bry seg om å ta i bruk historie

Denne affektive tilnærmingen med *å bry seg* skiller seg fra tidligere holdninger i forståelsen av historisk empati. Dette kommer frem når det kommer til endringen av den tidligere utbredte praksisen av begrepet som insisterte på en tydelig distansering mellom de som studerer historie og personene de anvender de kognitive aspektene. Barton og Levstik presiserer sin tilnærming av begrepet opp mot utdanning, noe som kommer til uttrykk gjennom elementene til det *å bry seg*. *Å bry seg* om folk og hendelser, *å bry seg* om hva som har skjedd, *å bry seg* om personer i fortiden, samt også det *å bry seg* om å ta i bruk historie er alle elementer som støtter og oppmuntrer til engasjement knyttet til hvordan en studerer historie. Dette synet på tilføyelsen av en affektiv side ved historisk empati (grunnet i utdanning) støttes av Metzger og Harris, som utaler:

Historical understanding is unquestionably important, but if students simply process, create, and communicate historical understanding without any sort of appreciable impact upon their prosocial democratic behavior then, in our view, one of the key goals of history education has not been met.²⁸

Endacott og Brooks (2013) presenterer imidlertid et teoretisk rammeverk til historisk empati grunnet i en generelt akseptert psykologisk todimensjonal tilnærming til begrepet. Dette

²⁷ Barton og Levstik, 228.

²⁸ Scott Alan Metzger og Lauren McArthur Harris, *The Wiley International Handbook of History Teaching and Learning* (Newark, UNITED STATES: John Wiley & Sons, Incorporated, 2018), 208, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/uisbib/detail.action?docID=5317461>.

rammeverket kan beskrives som en kognitiv-affektiv konstruksjon. Det består av tre uavhengige elementer som henger tett sammen, men som til sammen utgjør historisk empati.

1. Historical contextualization – Historisk kontekstualisering²⁹

Dette inkluderer en omfattende forståelse av de sosiale, politiske og kulturelle normene tilknyttet perioden en forsker på. Det inkluderer også kunnskap om hendelsene som ledet opp til den historiske situasjonen, samt også andre relevante hendelser tilknyttet perioden.

2. Perspective taking – Perspektivtakning³⁰

Forståelse av en annens tidligere opplevelser, prinsipper, posisjoner, oppførsel og tro for å kunne forstå hvorfor en person kan ha tenkt rundt hendelsene en studerer.

3. Affective connection – Affektive forbindelser³¹

En betraktning for en persons tidligere opplevelser, situasjoner eller handlinger knyttet på deres affektive reaksjon basert på likhetstrekk som en selv har erfart, men som likevel er forskjellig både i opplevelse og erfaring.

Historisk empati er som skildret ovenfor et sterkt omdiskutert begrep som fremdeles er opp for debatt. Empati som en ren kognitiv aktivitet der historieforskeren tar avstand fra enhver affektiv tilnærming til materialet de forsøker å forstå sørger for at den historiske kilden står i fokus. Det denne tilnærmingen av empati imidlertid ikke legger vekt på er de personlige affektive aspektene som støtter opp under historiske grupperinger og personers handlinger, syn og tro. Handlingene til personer i fortiden blir derfor et resultat av eksterne målbare faktorer uten betraktning for affektive tilknytninger de også handlet ut ifra. Tilføyelse av en regulert affektiv dimensjon der hensikten ikke er å sympatiser, eller ta på seg perspektivet til personer i fortiden åpner imidlertid for en dypere forståelse for hvorfor historien utspilte seg som den har gjort. Dette synet grunnes i en betraktning for at personer har andre syn, meninger og holdninger enn det en selv har, og at et forsøk på å forstå handlinger utført av mennesker i fortiden må ta i betraktning de affektive dimensjonene ved personene en studerer.

Min forståelse av historisk empati

Når det kommer til min forståelse av begrepet historisk empati ser jeg på det som en måte å komme nærmere en historisk bevissthet der en kan forstå historiske aktørers reaksjoner, valg

²⁹ Jason Endacott og Sarah Brooks, «An Updated Theoretical and Practical Model for Promoting Historical Empathy», *Social Studies Research and Practice* 8 (1. mars 2013): 43, <https://doi.org/10.1108/SSRP-01-2013-B0003>.

³⁰ Endacott og Brooks, 43.

³¹ Endacott og Brooks, 43.

og handlinger ut fra de premissene de handlet ut fra. Hvordan mennesker ser og tolker verden rundt seg er i konstant endring, og fortiden må derfor tolkes ut fra hvordan menneske på den tiden opplevde den. Siden historisk empati ikke har en tydelig felles forståelse velger jeg å vinkle denne oppgavens utgangspunkt til forståelsen presentert av Endacott og Brooks (2013) med historiske empati som en todimensjonal affektiv-kognitiv øvelse. *Historisk kontekstualisering, perspektivtaking og affektive forbindelser* danner til sammen historisk empati med hensyn til både eksterne faktorer knyttet til en historisk hendelse og personer, samt også den affektive relasjonen mellom mennesket og historien de skaper. Historisk empati er en krevende øvelse, men allikevel er dette en øvelse som belyser en rekke viktige rammefaktorer knyttet til fortidsforståelsen som enhver som studerer historie bør være bevisst når en prøver å gi mening til fortidens hendelser og samfunn.

Kapittel 3: Metode

Dette kapittelet vil ta for seg metodikken som denne oppgaven vil benytte seg av i det kommende analysekapittelet. Videre vil også kriteriene for litteratur/materiale som denne oppgaven tar utgangspunkt i presenteres, for så å gjøres rede for. Sluttvis vil filmene *1917*³² og *They shall not grow old*³³ forestilles, med relevant informasjon knyttet til dem. Helt til slutt vil det bli tatt stilling til metodenes rammeverk og begrensninger, som igjen legger videre føring for analysedelen i påfølgende kapittel.

Metodevalg – Kvalitativ metode

Hvordan en velger å definere historisk empati vil legge grunnlag for hva en ser etter når det kommer til begrepets rolle i film. Denne oppgaven tar som tidligere nevnt utgangspunkt i historisk empati, som beskrevet av Endacott og Brooks (2013)³⁴, og vil med dette se hvordan filmene *1917*³⁵ og *They shall not grow old*³⁶ kan lede til en utvikling av historisk empati.

Historisk empati vil i dette tilfelle bli sett ut fra hvordan den historiske konteksten, perspektivtaking og affektive forbindelser kommer til uttrykk i de to filmene. Denne oppgaven vil derfor ta utgangspunkt i en kvalitativ forskningsmetode der begge filmene vil bli analysert etter hvordan disse tre aspektene kommer til uttrykk. Disse funnene vil tilslutt bli trukket frem

³² Mendes, *1917*.

³³ Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

³⁴ Endacott og Brooks, «An Updated Theoretical and Practical Model for Promoting Historical Empathy».

³⁵ Mendes, *1917*.

³⁶ Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

til diskusjon og sett opp mot hvordan historisk empati kommer til uttrykk i de respektive filmene. Videre vil også troverdigheten av hvordan disse aspektene kommer frem i filmene vurderes.

Historisk empati i film – hva ser jeg etter?

Siden denne oppgaven tar utgangspunkt i en analyse basert på de tre aspektene som til sammen danner historisk empati, vil jeg se etter hvordan dette kommer til uttrykk i filmene. Hvordan kommer den historiske konteksten frem, og hvilke virkemidler ligger til grunn? Hvordan kommer perspektiv frem i filmen, og hvordan blir dette brukt? Og tilslutt hvordan kommer affektiv tilnærming frem, og hvilken effekt har den? Videre vil samspillet mellom disse aspektene være viktig i formidlingen av historisk empati knyttet til hvordan filmen formidler et helhetlig bilde der både den historiske konteksten, perspektivtaking og affektiv tilnærming kommer til uttrykk.

Kriterier for valg av film

Når det kom til valget av film til denne oppgaven var det viktig for meg å velge to filmer som hadde samme tema, men forskjellige tilnærminger. *1917*³⁷ er en fiksjonsfilm og benytter seg i den anledning rekreativ scenografi i sin fremstilling av første verdenskrig. Dokumentarfilmen *They shall not grow old*³⁸ består imidlertid av autentisk filmmateriale. To filmer med ulik tilnærming vil ha muligheten til å formidle historisk empati på forskjellig måte. Videre gjorde jeg et valg å ta utgangspunkt i filmer som fortalte like historier med noen av de samme elementene, eksempelvis gjennom at begge filmene har skildringer av krigens grusomheter på vestfronten, og at dette synet skildres fra soldatenes perspektiv. Siden begge filmene deler like elementer vil det være mulig å se hvordan de to filmene formidler historisk empati under tilnærmede like utgangspunkt, og hvordan de igjen kan brukes som pedagogiske verktøy til å fremme forståelsen av historisk empati.

1917

*1917*³⁹ er en fiksjonsfilm regissert av Sam Mendes som kom ut i 2019. Filmen følger to unge britiske soldater som blir sendt ut på et oppdrag som tar dem gjennom et krigsherjet landskap inn i fiendens territorium for å levere en livsviktig beskjed til en bataljon avskåret fra resten.

Filmen er regissert på en måte slik at hele filmen ser ut som et kontinuerlig opptak fra start til slutt. Denne effekten leder derfor til en reise der en ser effekten av krigen portrettert i

³⁷ Mendes, *1917*.

³⁸ Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

³⁹ Mendes, *1917*.

bakgrunnen av de to britiske soldatene, og hvordan miljøet og personene endrer seg i tråd med hvor de befinner seg. Filmen forteller derfor en detaljrik historie fra start til slutt om krigens grusomheter, og endringene som fant sted på den krigsherjede vestfronten under første verdenskrig.

They shall not grow old

*They shall not grow old*⁴⁰ er en dokumentar regissert av Peter Jackson som kom ut i 2019. Dokumentaren består av autentisk filmmateriale fra Imperial War Museum sitt arkiv, samt også intervju av britiske soldater og tjenestemenn som tok del i, og kjempet under første verdenskrig hentet fra BBC og Imperial War Museum.

Dokumentaren bruker disse autentiske visuelle og auditive kildene til å fortelle historiene til de britiske tjenestemennene som tok del i konfliktene under første verdenskrig. Historien følger tjenestemennenes narrativ fra de først vervet seg til tjeneste, videre i deres første møte med militæret, til de ble sendt ut i krig og deres opplevelser i skyttergravene, og tilslutt hvordan de opplevde livet i etterkant av- og ved krigens slutt. Dokumentaren forteller denne historien fra start til slutt med disse intervjuene i kombinasjon med det autentiske filmmaterialet som med hjelp av moderne teknologi ikke lenger er en svart-hvitt film, men en med farger.

Metodens rammeverk

En kvalitativ forskningsmetode med utgangspunkt i analyse av hvordan film kan lede til en utvikling av historisk empati vil kunne gjøre det lettere å bruke film som et didaktisk verktøy i formidlingen av begrepet. Metoden for analysen har imidlertid et rammeverk knyttet til hvilken forståelse som utgjør begrepet, som i dette tilfellet er forankret i de tre aspektene som utgjør Endacott og Brooks (2013)⁴¹ forklaring av historisk empati. En forankring i de tre aspektene gjør at analysen vil ha konkrete mål å ta utgangspunkt i, og igjen sørge for at det vil være rom for diskusjon rundt hvordan disse begrepene kommer til uttrykk i filmene.

Kapittel 4: Analyse

Dette kapittelet vil ta for seg den analytiske delen av oppgaven. Analysen vil ta utgangspunkt i filmene *1917*⁴² og *They shall not grow old*⁴³ med fokus på hvordan historisk empati kommer til

⁴⁰ Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

⁴¹ Endacott og Brooks, «An Updated Theoretical and Practical Model for Promoting Historical Empathy».

⁴² Mendes, *1917*.

⁴³ Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

utrykk. Historisk kontekstualisering, perspektivtaking og affektive forbindelser vil være hovedfokuset for denne analysen og hvordan disse kommer frem i filmene. Gjennom analysen vil det bli benyttet tidsstempling i parentes der scener fra filmene blir beskrevet eller handlingen finner sted.

Analyse 1917

Historisk kontekstualisering

Den historiske kontekstualiseringen i *1917*⁴⁴ kommer i første rekke frem gjennom filmens scenografiske utforming. Scenografien formidler landskapet og nyansene som fant sted på den krigsherjede vestfronten under første verdenskrig. Senene er detaljrike og spiller på kontraster. Filmen viser dette allerede i de første minuttene med hvordan livet i skyttergravene var forskjellig for soldatene i linjene bak, og i frontlinjen. Linjene bak frontlinjen portretteres som avslappet med resterende landskap som enda ikke har vært utsatt for bombing av artilleri (8:00). Kontrasten kommer imidlertid frem i påfølgende scene der livet i frontlinjen blir portrettert (11:00). Den avslappede stemningen som preget skyttergravene er borte og soldatene har stive, tomme blikk. Filmen portretterer et bredt spektrum av scener. De to forespeilede med livet i skyttergravene (8:00, 11:00) Ingenmannsland med sitt øde og visuelt demoraliserende skue dekket av lik (18:00) Ruinene av byen Ecooust i flammer (1:05:00) Over kanten på frontlinjen mot fienden i et storslått angrep (1:30:00).

Den historiske kontekstualiseringen kommer også frem i karakterenes samhandling med andre i filmen. Scener der den sosiale rangen mellom ordinære soldater og befalet kommer frem (59:00) illustrerer også historisk kontekstualisering i hvordan den militære rangstigen fungerte. Videre, hvordan situasjonen for sivile i et nå krigsherjet område opplevdes (1:13:00) viser imidlertid til hvordan vanlige folk ble trukket inn i krigen og hvordan dette opplevdes.

Filmens virkemidler er også viktige for det totale inntrykket av handlingen og den historiske konteksten den formidler. Siden filmen er redigert og iscenesatt slik at handlingen ser ut til å være kontinuerlig fra start til slutt kommer nyansene og kontrastene tydelig frem når landskapet og bakgrunnen gradvis endres. I likhet endres også karakterene med situasjonene de befinner seg i som igjen former perspektivet og perspektivtakingen i filmen.

⁴⁴ Mendes, *1917*.

Perspektivtaking

Perspektivet og perspektivtakingen i filmen fremstilles via hovedkarakterene gjennom hele filmen. Det vil si et perspektiv knyttet til en infanterisoldat i den britiske armeen på vestfronten. Filmene følger perspektivet til de to hovedkarakterene og hvordan deres personer blir formet, samt også endrer omgivelsene rundt seg i tilknytning til hendelsene de opplever underveis. Denne dynamiske endringen i karakterenes holdninger følger tidsstemplingene for den historiske kontekstualiseringen ovenfor, men er overfallende preget av oppdraget de er utsendt på. (8:00, 11:00) gjennom skyttergravene er de uberørt av den påfallende kontrasten som preger omgivelsene de befinner seg i. (18:00) Fra ingenmannsland og scenene bak fiendens linjer er perspektivet preget av spenning, angst og spekulasjon.

Drivkraften bak karakterene karakteriserer også perspektivet de beveger seg med. For den ene et blindt statisk pågangsmot i et forsøk på å nå frem med livsviktig informasjon til en avskåret bataljon i håp om å redde sin bror. For den andre en dynamisk drivkraft som preges av verdier, holdninger og et løfte om å fullføre oppdraget når den andre blir skutt (45:00). Perspektivtakingen og hvordan perspektivet endrer seg i henhold til karakterenes energi etter hvert som hendelsene utspiller seg, spiller også en rolle i formidlingen av alvorligheten ved situasjonene karakterene befinner seg i. Hvordan krigens grusomheter former en soldat fra et rasjonelt tankesett til å handle instinktivt der oppdraget er viktigere enn soldaten spiller også en rolle i formidlingen av et perspektiv endret i takt med hendelsene som former karakterens virkelighet.

Hvordan filmen er regissert spiller også en viktig rolle når det kommer til perspektivene som skildres. Siden karakterene hele tiden står i fokus er perspektivet deres også lette og følge. Videre kommer også holdningene deres frem gjennom dialog der de uttrykker sine meninger.

Affektive forbindelser

Når det kommer til affektive forbindelser i filmen er det flere elementer som kommer til uttrykk. Av de mest fremtredende er nærheten til soldatene og scenografien som gir en effekt av å være tilstede med karakterene. Denne effekten av tilstedeværelse åpner opp en ny dimensjon til filmopplevelsen, en der seeren følger handlingen fra perspektivet til karakterene mens handlingen utspiller seg. Denne effekten kan virke både positivt og negativt når det kommer til utviklingen av historisk empati. På en side får en mulighet til å følge karakterene minutt for minutt og på det viset danne seg en betraktning for opplevelsene de gjør seg; men på en annen side kan det føre til et romantisert og overaffektivt bilde for hvordan personer forholdt seg til opplevelsene de gjorde seg under første verdenskrig. Overromantiseringen kommer frem

gjennom filmens hyppige tempo, der karakterene beveger seg gjennom et bredt spektrum av endret miljø og hendelser.

Andre elementer som kommer til uttrykk i filmen er hvordan spenning portrettert av karakterene overføres til seeren av filmen. De enormt sterke og mangfoldige følelsene soldater må ha følt når de bevegde seg ut i ingenmannsland kan visstnok ikke sammenlignes med spenningsfølelsen portrettert i filmen (18:00). Allikevel settes følelser i fokus når det kommer til handling, og en betraktning for de streke sanseinntrykkene knyttet til hendelse fremmer fremdeles et viktig aspekt når det kommer til forståelsen av historisk empati. Selv om enkelte scener i filmen portretterer scenarioer der den affektive tilnærmingen virker umulig å forstå basert på mangel på lignende hendelser, er det fremdeles affektive sider ved filmen som virker gjenkjennbare. Eksempelvis (54:00) der hovedpersonen blir med en konvoi soldater og stemningen går fra å være forlatt og håpløs til det å finne små gleder i et brorskap der alle løfter hverandre opp. Selv om omstendighetene rundt den affektive forbindelsen er forskjellig, vil de fleste fremdeles kunne kjenne seg igjen i følelsen av små oppturer til tross for ellers negative følelser.

Analyse They shall not grow old

Historisk kontekstualisering

Dokumentarfilmen *They shall not grow old*⁴⁵ benytter seg av autentisk filmmateriale fra første verdenskrig, samtidig som intervjuene av soldater og tjenestemenn utgjør et kontinuerlig narrativ til hendelsene portrettert. Denne kombinasjonen fungerer i første rekke som grunnlaget til den historiske kontekstualiseringen som skildrer hendelsene som dokumentaren trekker frem. Dokumentaren benytter denne kombinasjonen av visuelle og auditive sanseinntrykk gjennom hele filmen til å fortelle hvordan soldatene opplevde krigens utbrudd (4:00), hvordan og hvorfor de vervet seg (6:30), deres første møte med militæret (12:00), videre til deres første møte med krigen og livet på fronten (24:30) og tilslutt hvordan dette ledet opp til deres første store angrep over toppen av skyttergravene (1:00:00).

Dokumentaren setter et stort fokus på hvordan soldatenes opplevelser, tanker og skildringer kommer frem, og gjennom kombinasjonen av visuelle og auditive kilder portretteres et bilde av den historiske konteksten fra tiden filmmaterialet ble skapt. Eksempelvis, blir det lagt stor vekt på hvordan og hvorfor soldatene vervet seg til krig (6:30) og videre hvordan mange av dem fremdeles ikke hadde fylt 18år, med enkelte av dem så unge som 16. Ut fra

⁴⁵ Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

intervjuene beskriver de hvordan de vervet seg, og hvordan militæret kunne se vekk fra alder for å skaffe flere soldater. Dokumentaren belyser også en viktig samfunnskritikk i hvor enkelt det var å verve seg til tjeneste, og hvor vanskelig det var å komme tilbake til samfunnet igjen etter krigens slutt.

Det som videre sørger for den historiske kontekstualiseringen er hvordan dokumentarens narrativ knytter stemmene til soldatene sammen i deres forklaring av de samme hendelsene og observasjonene. Med dette kommer konteksten frem gjennom at flere stemmer skildrer de samme elementene knytte til bestemte steder, hendelser, tankesett samt også meninger rundt dette. Dokumentarens form formidler en historisk kontekst både gjennom sin bruk av auditive og visuelle kilder, og er et element ved dokumentaren som er tilstede fra start til slutt.

Perspektivtaking

Perspektivtakingen knyttet til dokumentaren følger den samme utformingen som for den historiske kontekstualiseringen der det visuelle kildematerialet og de auditive intervjuene formidler perspektivet. Begge kildematerialene formidler historien til britiske tjenestemenn. Selv om det visuelle materialet og det auditive formidler et felles hendelsesforløp og skildrer de samme elementene må det understrekes at intervjuene og det visuelle materialet ikke har vært tilknyttet hverandre før dokumentarens skapelse. Dette betyr at dokumentaren ikke bare består av perspektivene knyttet til intervjuene som utgjør det auditive elementet ved dokumentaren; men at det visuelle perspektivet også kan forstås som et eget produkt og ikke bare som visuell stimuli.

Siden dokumentaren består av flere intervju skildres hendelsene med flere synspunkt på samme hendelse. Det dokumentaren imidlertid oppnår med dette er et kronologisk hendelsesforløp som setter flere perspektiver på de samme hendelsene, og på det viset sørger for et bredere og mer helhetlig bilde av hvordan soldatene opplevde konflikten de levde i; ikke bare skildringer gjort av en enkelt persons perspektiv. Dette kommer eksempelvis frem gjennom hvordan intervjuene beskriver sanseinntrykkene som møtte dem på frontlinjen (36:00) «Over the whole of the frontline there was a smell, it wasn't a complicated smell, it was the smell of decaying corpses» «Nasty, sickly smell, you never forgot that smell» «it was the smell of death, if you've ever smelled a dead mouse, it was like that but hundreds of hundreds of times worse».

Selv om intervjuene foregår kontinuerlig og formidler perspektiv gjennom historier og skildringer, må de visuelle perspektivene også tas med i betraktning. Verdt å merke er hvordan bruken av illustrasjoner, bilder, postkort, propagandaplakater og annet bildemateriale brukes der originalt filmmateriale ikke er å oppdrive, eller ikke er passende i kombinasjon med intervjuene. Disse visuelle virkemidlene knytter fremdeles et visuelt bilde til det helhetlige perspektivet, og knytter videre det visuelle kildematerialet til det auditive i skapelsen av en større helhet.

Affektive forbindelser

Affektive forbindelser spiller en stor rolle i dokumentarens narrativ knyttet til hendelsene intervjuene skildrer. De affektive forbindelsene er tett knyttet til de auditive elementene, og hvordan historiene som trekkes frem formidles på en måte som gjør dem virkelighetsnær. Dette finner en tidlige eksempler på i dokumentarens hendelsesforløp, gjennom hvordan sosiale faktorer knyttet til hvorfor soldatene vervet seg til tjeneste kan gjenspeile en form for gruppepress, eller noe som var forventet gjennom et mangfolds samlede handling: «I just felt that all the young fellas of that age was volunteering, and I though it was my job to do the same» (7:30). Dokumentarens kontinuerlige narrativ og perspektiv sørger for en stemning der en følger enkeltpersoner gjennom hendelsene de opplevde fra går fra å være sivile, til soldater og videre til veteraner. Denne reisen gjennom soldatenes samlede historier spiller på mange følelsesladde aspekter, men som alle som selv ikke har opplevd lignende vil ha lite til ingen mulighet til å forstille seg basert på egne opplevelser.

Dokumentaren inkluderer imidlertid et element i samspill med det visuelle kildemateriale og de auditive kildene i at den har restaurert deler av det visuelle materialet og lagt til farger og lyd. Fargene og lyden gir en effekt av livlighet og nærhet i kildene og gir på denne måten et mer virkelighetsnært bilde på hvordan livet på fronten så ut. Denne restaureringen gir mulighet til å bedre forestille seg omgivelsene soldatene levde i, med kadavre, lik og gjørme, men bringer på samme tid også soldatenes personlige differanser frem, selv om det bærer et rekreasjonelt preg. (25:30). Dokumentaren benytter dette virkemiddelet videre i forsøk på å formidle grusomhetene ved krig og dødsfallene som forekom som følge av angrep. Visuelt affektive motiver av død, i samspill med rekreasjon når det kommer til lyden av artilleri, maskingevær, skudd, hysteri, sinne, og panikk kan ikke gjenskape hva som virkelig forekom under slike hendelser, men det danner allikevel et sansesterkt inntrykk av hvordan det opplevdes for soldatene (1:03:00). Dette virkemiddelet formidler samtidig et sansesterkt inntrykk på seeren av dokumentaren, og danner en betraktning for hendelsene portrettert og

fortalt i scenene der en ikke har grunnlag for å forestille seg hvordan situasjonen opplevdes for soldatene.

Kapittel 5: Diskusjon

Kapittel 5 vil ta for seg den videre diskusjonen rundt det analytiske arbeidet i forrige kapittel. Kapitlet vil ta stilling til forskningsspørsmålene; til hvilken grad det fiktive/reelle aspektet i filmene gir utløp til forståelse av historisk empati.

Forskningsspørsmål 1 – I hvilken grad påvirker det fiktive aspektet i film forståelsen av historisk empati?

Analysen av fiksjonsfilmen *1917*⁴⁶ med utgangspunkt i de tre elementene tilknyttet Endacott og Brooks (2013)⁴⁷, som også utgjør denne oppgavens forståelse for historisk empati, setter fokus på en rekke aspekter som til sammen påvirker forståelsen av begrepet. Samspillet mellom disse elementene, og hvordan de kommer frem i filmen, utgjør videre det helhetlige bildet av begrepet historisk empati.

For fiksjonsfilmen *1917*⁴⁸ kommer den historiske kontekstualiseringen til uttrykk gjennom den scenografiske utformingen samt gjennom karakterenes samhandling med andre. Perspektivtakingen kommer til uttrykk gjennom filmens vinkling og hvordan karakterene framstår. De affektive forbindelsene kommer videre til uttrykk gjennom nærhet i samspill med scenografien, samt spenningsladde følelser knyttet til karakterene og handlingene forestilt. Disse elementene utgjør en fremstilling av historisk empati gjennom samspillet seg imellom. Elementene er alle tilknyttet deler av filmen som kategoriserer den som en fiksjonsfilm. Hvordan disse fiktive elementene vektlegges i filmen avgjør på samme tid til hvilken grad historisk empati kommer frem helhetlig. Siden den historiske kontekstualiseringen primært kommer frem gjennom den scenografiske utformingen i filmen står den i dette tilfellet som en konstant og er et element som er tilstedeværende fra start til slutt. Videre får perspektivtakingen samme vektlegging siden perspektivet følger scenografien med karakterene i fokus gjennom hele filmen. Samhandlingen mellom disse to elementene utgjør mye av de fiktive aspektene når det kommer til filmens kontinuerlig dynamiske bakgrunn og dens faste følging av karakterenes perspektiv gjennom filmens handlingsforløp. Graden de affektive forbindelsene fremtrer finner en imidlertid mer spredt gjennom filmen. Dette kan fremstilles som en kurve der en knytter

⁴⁶ Mendes, *1917*.

⁴⁷ Endacott og Brooks, «An Updated Theoretical and Practical Model for Promoting Historical Empathy».

⁴⁸ Mendes, *1917*.

flere affektive forbindelser til karakterene etter hvert som filmens handling utspiller seg, og karakterene utvikler seg.

Selv om alle de tre elementene knyttet til historisk empati kommer frem i fiksjonsfilmens dramaturgi er det fremdeles et element ved filmens fiktive tilnærming som står i fare for å overskygge forståelsen av historisk empati. Fiksjonsfilmens svakhet når det kommer til å kunne lede til en utvikling av historisk empati fremtrer gjennom risikoen de affektive forbindelsene presenterer. Risikoen ved å skape et overromantisert blikk på karakterene og hendelsene portrettert i filmen vil ikke bare være tilknyttet det affektive elementet som gjelder historisk empati, men også perspektivtakingen siden de affektive forbindelsene er knyttet til hovedpersonene som utgjør perspektivskildringene i filmen. Dette elementet ved det fiktive aspektets betydning vedrørende filmen *1917*⁴⁹ har med dette mulighet til å overskygge to av tre elementer ved historisk empati, noe som begrenser filmens maksimale potensiale når det kommer dens effekt som et pedagogisk verktøy for å kunne lede til en utvikling av historisk empati.

Det fiktive aspektet ved filmen inkorporerer de tre elementene essensielle for historisk empati, og formidler dette helhetlig gjennom den detaljrike scenografien, perspektivskildringene og de affektive forbindelsene knyttet til handlingene i filmen. Det fiktive elementet har potensiale til å formidle et blikk tilbake i tid, samt en betraktning for de historiske hendelsene filmen tar inspirasjon fra. Det som imidlertid kommer frem som en viktig vurdering i forkant ved bruk av filmen som et pedagogisk verktøy vil være det fiktive elementets mulighet til å overskygge validiteten av den historiske empatien ved å skape en overromantisering gjennom de affektive forbindelsene knyttet til karakterene i filmen.

Forskningsspørsmål 2 – I hvilken grad påvirker det reelle aspektet i dokumentarfilmen forståelsen av historisk empati?

Med bakgrunn i analysen av dokumentarfilmen *They shall not grow old*⁵⁰ kommer det frem sansesterke og virkelighetsnære elementer ved Endacott og Brooks (2013) forklaring av historisk empati. Disse elementene er tett knyttet sammen gjennom dokumentarfilmens spilletid, noe som sørger for en tydeliggjøring av formidlingen av begrepet i sin helhet.

I dokumentarfilmen kommer den historiske kontekstualiseringen frem gjennom dokumentarens bruk av autentiske visuelle og auditive kilder. Dette sørger også for

⁴⁹ Mendes.

⁵⁰ Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

perspektivtakingen til filmen, der perspektivet skildres ut fra det visuelle kildematerialet og intervjuene fra flere britiske tjenestemenn som til sammen utgjør det auditive narrative. De affektive forbindelsene følger videre samme form som de to andre elementene og er tett knyttet til stemmene til de britiske tjenestemennene i kombinasjon med det visuelle kildematerialet. Siden alle de tre elementene dreier seg rundt den samme tilnærmingen til hvordan filmen uttrykker handlingene i dokumentaren, formidles også den historiske empatien tydelig til seeren. En grunn for denne tydeliggjøringen kommer frem gjennom det kontinuerlige samspillet mellom det visuelle og det auditive. De tre elementene knyttet til historisk empati opptrer om en annen gjennom dette samspillet og skaper derfor en betraktning for dokumentarens overordnede narrativ. Samspillet er som nevnt en kombinasjon av autentiske visuelle og auditive kilder, som på samme tid utgjør det reelle aspektet ved dokumentaren.

I motsetning til de de fiktive elementene knyttet til fiksjonsfilmen *1917*⁵¹ fremtrer de reelle elementene i dokumentaren *They shall not grow old* uten den samme risikoen for å overromantisere hendelsene knyttet til første verdenskrig som de begge tar utgangspunkt i. Det som allikevel er verdt å presisere er hvordan en bør være oppmerksom på hvordan kildene, både visuelle og auditive, ikke har vært knyttet sammen før denne filmen. Kildene kan derfor forstås uavhengig av hverandre i sine skildringer av hendelsene de portretterer. Dette opptrer imidlertid ikke negativt når det kommer til evnen de reelle aspektene ved dokumentaren har ved formidlingen av historisk empati. Siden de autentiske visuelle og auditive kildene skildrer mer eller mindre de samme tingene impliserer det imidlertid at det kan være mer informasjon som ligger ved dem enn det dokumentaren velger å belyse. Denne informasjonen, spesielt om en tar for seg de visuelle kildene, vil kunne supplere med mer informativ data når det kommer til den historiske konteksten som gjelder perioden som skildres.

Det reelle aspektet knyttet til dokumentarfilmen *They shall not grow old*⁵² gjennom de visuelle og auditive kildene inkorporerer alle de tre elementene essensielle for historisk empati. For denne dokumentaren kommer begrepet tydelig frem gjennom den harmoniske samhandlingen mellom den historiske konteksten, perspektivtakingen og de affektive forbindelsene fra dokumentarens start til slutt. Det reelle aspektet ved filmen, som kommer i form av det autentiske kildematerialet, gjør at de tre elementene ved historisk empati kommer frem som hovedelementer i dokumentaren. *They shall not grow old*⁵³ er ut fra dette en

⁵¹ Mendes, *1917*.

⁵² Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

⁵³ Jackson.

dokumentar som vil ha potensiale til å kunne bidra til en betraktning for fortiden den portretterer, samtidig som at den vil kunne være et utmerket valg som et pedagogisk verktøy for å bidra til en utvikling av historisk empati.

Kapittel 6: Oppsummering/Konklusjon

Oppsummering/Konklusjon

Denne oppgaven har undersøkt hvordan fiksjonsfilmen *1917*⁵⁴ og dokumentarfilmen *They shall not grow old*⁵⁵ kan lede til en utvikling av historisk empati. Et av målene for oppgaven har vært å se på hvordan film kan brukes som et verktøy i forståelsen av dette kjerneelementet innen historiefaget og hvordan fiktiv film og reelle dokumentasjoner gir utløp for dette.

Først i forskningsprosessen ble den enda pågående debatten rundt affektive elementers tilhørighet knyttet til historisk empati trukket frem med flere ulike modeller for hvordan historisk empati kan forstås. For denne oppgaven ble historisk empati knyttet opp mot tilnærmingen av begrepet som beskrevet av Endacott og Brooks (2013)⁵⁶. Med denne tilnærmingen til begrepet kunne analysen ta utgangspunkt i tre elementer som til sammen utgjør historisk empati. Analysen kunne derfor ta utgangspunkt i hvordan den historiske konteksten, perspektivtaking og affektive forbindelser kom frem i de to filmene.

På bakgrunn av analysen ble fiksjonsfilmen *1917*⁵⁷ drøftet etter hvordan det fiktive aspektet ved film påvirket forståelsen av historisk empati. Sluttvis i drøftingen konkluderes det med at de fiktive elementene inkorporerer alle de tre elementene essensielle for forståelsen for historisk empati gjennom den detaljrike scenografien, perspektivskildringene og de affektive forbindelsene knyttet til handlingene i filmen. Imidlertid stilles det spørsmål til effekten de fiktive aspektene har på seeren, der de affektive forbindelsene kan bidra til en overromantisering av tidligere hendelser, og på dette viset overskygge validiteten av den historiske empatien i filmen.

Likt ble dokumentaren *They shall not grow old*⁵⁸ drøftet ut fra hvordan det reelle aspektet påvirket forståelsen av begrepet. I denne drøftingen konkluderes det med at historisk empati kommer tydelig frem gjennom den harmoniske samhandlingen mellom den historiske konteksten, perspektivtakingen og de affektive forbindelsene fra dokumentarens start til slutt.

⁵⁴ Mendes, *1917*.

⁵⁵ Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

⁵⁶ Endacott og Brooks, «An Updated Theoretical and Practical Model for Promoting Historical Empathy».

⁵⁷ Mendes, *1917*.

⁵⁸ Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

Det konkluderes også at de reelle aspektet ved filmen, som kommer i form av det autentiske kildematerialet, gjør at de tre elementene ved historisk empati kommer frem som hovedelementer i dokumentaren. Ulikt fiksjonsfilmen *1917*⁵⁹ har ikke dokumentarfilmen *They shall not grow old*⁶⁰ et fremtredende element ved seg som står i fare for å overskygge validiteten ved den historiske empatien portrettert i filmen. Dokumentaren vil derfor kunne være et utmerket valg som et pedagogisk verktøy for å bidra til en utvikling av historisk empati.

Oppgaven og veien videre

Med introduksjonen av det nye læreverket og med utgangspunkt i den nye læreplanen for historie er historisk empati introdusert som et kjerneelement i den norske skolen. Endingene gjort i læreplanen legger opp til en endring i hvordan elevene skal jobbe med historie og hvilke aspekter ved historiefaget som skal belyses. Med utgangspunkt i kritisk tenkning (et element som står sterkt i de nye læreplanene) og den pågående debatten rundt hvordan historisk empati skal forsås, stilles læreren i skoleverket i en krevende situasjon når det kommer til hvordan dette skal læres til elevene. Historisk empatis introduksjon i læreplanen legger imidlertid opp til en utmerket plattform for kritisk tenkning, der elevene må forholde seg kritisk til hvordan de tolker og vektlegger historisk empati, og hvordan de tilnærmer seg begrepet i praksis.

Denne oppgaven har forsket på hvordan film kan fremme en forståelse av historisk empati, og har sett på hvordan den historiske empatien kommer frem gjennom en fiksjonsfilm og en dokumentarfilm. Oppgavens relevans for undervisningspraksis i den nye læreplanen presenterer de to filmene *1917*⁶¹ og *They shall not grow old*⁶² i hvordan de kan lede til en utvikling av historisk empati. Hvordan fiktiv film og dokumentarfilm får frem elementene ved historisk empati vil være viktige aspekter som en som lærer bør ta stilling til om en planlegger å benytte seg av film i et undervisningsopplegg der hensikten er å fremme en forståelse av dette begrepet. Eksempelvis som denne oppgaven konkluderer med i analysen av fiksjonsfilmen *1917*⁶³, vil fremstillingen av de affektive elementene ved historisk empati kunne overskygge validiteten til begrepet og føre til en overromantisering av hendelsene portrettert i filmen.

Med utgangspunkt i historisk empatis fremstilling i de to filmene for videre forskning vil det være interessant å se effekten av filmene i praksis. Hvordan fiksjonsfilmen og dokumentaren legger opp til en utvikling av historisk empati vil igjen stille spørsmål til effekten

⁵⁹ Mendes, *1917*.

⁶⁰ Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

⁶¹ Mendes, *1917*.

⁶² Jackson, *They Shall Not Grow Old*.

⁶³ Mendes, *1917*.

av den ene over den andre. Videre forskning på hvordan forskjellige typer film fremstiller historisk empati, og hvordan de kan brukes som pedagogiske verktøy for lærere som skal undervise etter den nye læreplanen, vil kunne bidra til at lærere får flere didaktiske verktøy som de kan ta i bruk når de planlegger undervisningsopplegg for klassene sine.

Litteraturliste

- Barton, Keith C., og Linda S. Levstik. *Teaching History for the Common Good*. Mahwah, UNITED STATES: Taylor & Francis Group, 2004.
<http://ebookcentral.proquest.com/lib/uisbib/detail.action?docID=234288>.
- Det Norske Akademis Ordbok. «kontekstualisere». Naob. Åpnet 20. mars 2022.
<https://naob.no/ordbok/kontekstualisere>.
- Dversnes, Torjus. «Historisk empati som innfallsvinkel til dybdelæring». *uis.brage.unit.no*, 20. mai 2019, 343.
- Endacott, Jason, og Sarah Brooks. «An Updated Theoretical and Practical Model for Promoting Historical Empathy». *Social Studies Research and Practice* 8 (1. mars 2013): 41–58. <https://doi.org/10.1108/SSRP-01-2013-B0003>.
- Foster, Stuart. «Using Historical Empathy to Excite Students about the Study of History: Can You Empathize with Neville Chamberlain?» *The Social Studies* 90, nr. 1 (januar 1999): 18–24. <https://doi.org/10.1080/00377999909602386>.
- Jackson, Peter. *They Shall Not Grow Old*. Dokumentar, Drama, Krig. Warner Bros. Entertainment, 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=kEtOBmp0wfl>.
- Kristjansdottir, Sæunn. «‘Jeg trodde samene bare var ute og hadde det kjekt og sånn’ - En kvalitativ studie hvor bruken av film og roman sammenlignes som verktøy for å utvikle historisk empati hos grunnskoleelever». *uis.brage.unit.no*, 18. mai 2020, 111.
- Kunnskapsdepartementet. «Fornyser innholdet i skolen». Pressemelding. Regjeringen.no. [regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/kd/pressemeldinger/2018/fornyser-innholdet-i-skolen/id2606028/), 26. juni 2018.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/kd/pressemeldinger/2018/fornyser-innholdet-i-skolen/id2606028/>.
- Mendes, Sam. *1917*. Action, Drama. Universal Pictures, 2019.
<https://www.netflix.com/search?q=1917&jbv=81140931>.
- Metzger, Scott Alan, og Lauren McArthur Harris. *The Wiley International Handbook of History Teaching and Learning*. Newark, UNITED STATES: John Wiley & Sons, Incorporated, 2018.
<http://ebookcentral.proquest.com/lib/uisbib/detail.action?docID=5317461>.
- Svartdal, Frode. «empati». I *Store norske leksikon*, 3. mars 2022. <http://snl.no/empati>.
- Utdanningsdirektoratet. «Hvorfor har vi fått nye læreplaner?» Udir, 24. juni 2021.
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stotte/hvorfor-nye-lareplaner/>.
- Utdanningsdirektoratet. «Læreplan i historie - fellesfag i studieforberevende utdanningsprogram», 1. august 2009, 8.
- Utdanningsdirektoratet. «Læreplan i historie – fellesfag i studieforberevende utdanningsprogram», 1. august 2021, 13.

Wikipedia. «Perspektiv». Wikipedia, 26. august 2021.
<https://no.wikipedia.org/w/index.php?title=Perspektiv&oldid=21749607>.